

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Toleti S. R. E. Cardinalis Summa Casuum
Conscientiæ, Sive De Instructione Sacerdotum Lib. VII**

Toledo, Francisco de

Coloniæ Agrippinæ

1. De quarto præcepto decalogi. Honora parentes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40916

INSTRUCTIONIS SACERDOTVM,

LIBER V.

De quarto praecepto Decalogi, *Honora parentes.*

CAPVT I.

ABSOLVTIS praeceptis primae tabulae, quae ad Dei honorem pertinebant, nunc de praeceptis secundae tabulae tractare oportet: vnde merito hunc librum, maioris distinctionis gratia, separauimus. Haec autem pertinent ad dilectionem proximi, sicut illa primae tabulae ad dilectionem Dei pertinebant. Inter haec, primum, quod ordine quartum est, ponitur praeceptum honorandi patrem, & matrem, quod habetur Exodi 20. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longaeuus super terram.* In cuius explicatione duo perpendenda sunt. Alterum est, qui vocentur hic pater, & mater. Alterum, quomodo sint pater, & mater honorandi.

Circa primum, ut bene aduertit Concil. Coloni. & Doctores in explicatione huius, quatuor genera personarum sub his nominibus comprehenduntur, saltem sub patris nomine. Primum est parentum, qui nos secundum carnem genuerunt. Alterum est superiorum potestatem spiritualem habentium, ut sunt Episcopi, Curati, Pastores. Tertium est, potestatem secularem habentium, quales sunt Reges, Principes, Duces, Domini. Quartum est aliorum, qui aliquam supra nos potestatem habent, quales sunt Magistri, tutores, & alij huiusmodi: omnes isti sub hoc praecepto includuntur; quamuis primum locum obtineant patres primo modo considerati: ordine tamen suo de omnibus oportet dicere, non solum quomodo inferiores erga superiores, sed etiam superiores

Kk 4

erga

erga minores se habere debeant, quodque sit singulorum officium.

Circa secundum, aduerendum, omnia Decalogi præcepta esse fundata in iustitia. Est enim iustitia quædam virtus, qua reddimus cuique, quod suum est: huius quatuor sunt partes. Prima est, qua Deo reddimus, quod suum est, illique debemus; & hæc dicitur Religio. Hæc enim nos inclinât, ut Deo exhibeamus debitum cultum, & honorem. In qua virtute, tria præcepta primæ tabulæ fundantur. Altera est, qua parentibus secundum carnem impediunt, quod eis hoc titulo debemus; & hæc dicitur pietas: & hæc in isto præcepto fundatur. Tertia est, qua alijs superioribus exhibemus ea, quæ ratione superioritatis debemus; & hæc dicitur obseruantia: & ista etiam in hoc præcepto continetur. Quarta est, qua alijs proximis generaliter impendimus ea, quæ debemus, & hæc dicitur proprie iustitia: & hæc alijs sequentibus sex mandatis comprehenditur: est igitur hoc præceptum pietatis, & obseruantia. Oportet ergo incipere a pietate, quæ erga parentes secundum carnem versatur.

Filij tria tenentur exhibere parentibus (& in his honor, ad quem obligantur, consistit) puta amorem, obedientiam, & reuerentiam.

Circa amorem aduerte, obligari filios erga patrem, & matrem ad amorem internum; adeo ut, qui odio habet patrem, vel matrem, desiderando eis aliquod notabile malum delibet, siue malum animæ, siue corporis, mortaliter peccet, & gravior quam si istud odium esset erga alterum; adeo ut teneatur in confessione istam circumstantiam exprimere, ut tenet Nouus ca. 14. num. 11 sicut, qui patrem occideret, teneatur exprimere circumstantiam.

Rursus secundo, non sufficit amor internus, sed debet esse ligno exteriori aliquando manifestus, adeo ut, qui exterius dure & asperè tractat patrem, ipsumque contristat, si id sapè faciat, aut multo tempore, mortaliter peccet, iuxta Alex. 3. q. 3. & Sylu. verb. filius, §. 25.

Rursus tertio, tenentur necessitati patris spirituali, in quantum possunt, subuenire: vnde, qui in mortis articulo non curat, ut pater cõfiteatur, ut faciat testamentum, imò arcet illum a testamento, ne rei aliquid imminuatur, peccant mortaliter.

Ad hanc necessitatem spirituales reducit, post mortem pia opera testamentis patrum ordinata implere, cum primum fieri

iri potest; eaq; differre, absque iusta causa & graui, est peccatum mortale.

Rursus quarto, tenentur etiam corporalibus necessitatibus, in quantum possunt, subuenire: vt, si infirmi sint, visitare, & attendere si quid desit, quod prestare possint; si in carcere detinentur, adhibere operam quantum possunt, vt liberentur; si mente capti sunt, vt eis debite prouideatur.

Rursus quinto, tenentur eis in paupertate subuenire, cum possunt, aut in vitæ periculo. In cuius gratiam aduerte, necessitatem posse duplicem esse, aut extremam vitæ, vt si pater Ver. gra. esset adeo pauper, & impotens, vt nec haberet victum, nec posset conquirere, aut si esset morti obnoxius, nisi summam pecuniæ daret, quam nec habet, nec est, qui det: Altera necessitas non est extrema, sed multum grauis. Vtraq; obligat filium, vt, si possit, succurrat: adeo autem obligat, vt, si filius qui possit iuuare patrem, ipsum relinquat, ingrediaturq; Religionem mortaliter peccet, vt tenet S. Thom. 2. 2. q. 101. art. 4. ad quartum: obligatur enim succurrere, & non intrare. Si vero iam est professus, aliqui putant in vtraq; necessitate teneri egredi, at verò Caietan. loco allegato: 2. 2. & Nauar. cap. 14. nu. 14. dicunt non teneri, nisi in extrema necessitate; in graui autem non licet: huic consentit S. Thomas. Addit Nauarr. nisi cum intrauit Religionem, pater erat in illa graui necessitate; nam tunc tenetur egredi, quia iniuste intrauit. Conueniunt autem isti in omni casu posse egredi, petita tamen prius facultate, licet non obrepta a superiore. Ista intelliguntur iuxta Alex. p. 3. q. 33. annot. 2. m. 4. quando non est necessitas spiritualis filii: nam tunc non tenentur, cum peccati mortalis graui periculo necessitati illius corporali subuenire, Vide quanta sit obligatio filiorum.

Rursus est tanta, vt in necessitate extrema filiorum & patris, filius teneatur potius subuenire patri quam filijs; vt tenet Sylu. verb. filius. §. 26. & S. Thom. 2. 2. q. 26. ar. 9. ad 3. Nam in necessitate maior est obligatio ad patrem quam ad filium, vt non extra extremam. Aliqui contrarium putant, & vtrūq; probabile est. Probabilius est primum. Hoc igitur modo exhibendus est amor patri.

Est etiam obedientia exhibenda: hæc autem est quantum ad multa.

Primo tenetur filius obedire patri in his, quæ ad gubernationem domus pertinent; & non obedire in his, cum res est

gravis, & maximè si ex contemptu & animi obstinatione faciatur, peccatum est mortale.

Rursus, secundò tenetur obedire in his quæ ad bonos mores pertinent. Non igitur acquiescere præceptis patris circa mores, conantis filios à peccato mortali, vel horum occasionibus arcere, est peccatum mortale, cum præsertim perniciosa adest.

Rursus, ducere uxorem indignam contra voluntatem patris, peccatum mortale est; secus, si sit digna, non est mortale, nisi cum multum refert patri aliam ducere. Cum inimicitie paternæ componuntur ex matrimonio, si filius nolit ducere uxorem, quam dat pater, si digna sit, est mortale, licet ducat aliam dignam. Aduertendum tamen, quòd in rebus iniustis & malis non tenentur filij obedire parentibus: & in his intelligitur illud, *Ugi non negauerit patrem suum, non est me dignus*. Nec tenetur obedire, quando est extra patris potestatem, ut in statu Religionis. D. Thom. 2. 2. q. 101. art. 4.

Est etiam reuerentia exhibenda parentibus.

Primò, qui percutit patrem, vel minatur iniuriosè, mortaliter peccat Exod. 21. reus erat propter hoc mortis. Secundò, qui maledicit patri ex deliberatione, mortaliter peccat, & qui etiam verba in eum profert, quæ ex se sunt prouocatiua in magnam iram: secus, si verba ex se non sunt talia, sed quia pater est extra modum cholericus, tunc non est mortale.

Rursus, qui dedignatur patrem, quia ipse in dignitate est, pater verò in paupertate, peccat mortaliter: cum tamen aliquod damnum filio obuenerit notabile in vita, vel in honore, vel pecunia, si pater eius nosceretur, non esset mortale negare patrem, dummodo in animo non neget patrem, & subueniat necessarijs.

Rursus, accusando patrem coram iudice in criminali foro peccat mortaliter; nec auditur filius. Non enim filius accusator debet esse criminis paterni. Licet tamen coram iudice petere alimenta, quando ei iniuste à patre negantur, ut dicit Syl. verb. filius. §. 28. in duobus casibus filius debet accusare patrem: scilicet in crimine læsæ maiestatis, & in crimine hæresis. At Alex. 3. p. q. 33 dicit, quòd non in omni hæresi, nisi quando est perniciosa, quòd alios inficit, si tamen secreta sit, & solum ipsi patri nociua, non tenetur. Hæc sunt igitur, ad quæ filij tenentur erga parentes.

At parentes erga filios ad tria tenentur.

Primò

Primò subuenire in corporalibus: debent enim non negare alimenta, nisi aliquando ad tempus, in pœnam alicuius peccati grauis, & dum non incurrat filius notabile detrimentum. Hinc fit, vt exponere filios in templis extra necessitatem sit mortale. Similiter, non subuenire in alijs necessitatibus corporis.

Secundò, subuenire in spiritualibus: Debent enim attēdere, vt filij bonos imbibant mores; vt seruent præcepta Dei; vt abstineant à malis; non permittere esse sibi inobedientes, superbos, ociosos.

Tertiò, tenentur nō retrahere à bono statu: vnde qui filium à Religione extra hit, mortaliter peccat; & qui volentē ingredi sine iusta causa impedit; similiter qui coercet à bonis, à confessione, à concione.

Rursus, tenentur non cogere ad statum aliquem: Vnde parentes, qui inuitos filios aut filias matrimonio iungunt, peccant grauissimè: tum etiam, qui inuitas filias in monasteriū trahunt, ibiq; profiteri compellunt. Circa quod vide Concil. Trid. sess. 25. c. 17. & 18. Hæc sunt, quæ circa patres & filios præcipue sunt aduertenda.

De obligatione viri, & vxoris.

CAPVT II.

Non solum est obligatio patrum, & matrum in ordine ad filios, sed etiam inter virum & mulierem.

Vir tenetur primò non impedire absq; causa legitima, vxorem suam ab impletione diuinorum præceptorum, vt ab audiendo sacrum in diebus festis, à confessione & communione tempore Paschatis, & ab alijs præceptis. Atque impedire absque legitima causa, peccatum est mortale. Ab alijs autem, quæ ex deuotione sunt, vt audire sacrum diebus profectis, confiteri alijs temporibus, impedire, non esset mortale; est tamen veniale, si sine causa rationabili fiat, cum deuotiones moderatæ sunt. Et aliquando esset mortale, cum vxori multum conuenit confessio, aut communio, idque viro constet.

Secundò, tenetur eam non percutere grauius, dico grauius, quia non semper est peccatum mortale percutere, cum inferior viro, possitque ob culpam castigari ab eo; tamen